

Zeitschrift: Beiträge zur nordischen Philologie
Herausgeber: Schweizerische Gesellschaft für Skandinavische Studien
Band: 59 (2017)

Artikel: Identiteten af Rígr
Autor: Schjødt, Jens Peter
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-858067>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 14.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Identiteten af Rígr

JENS PETER SCHJØDT (AARHUS)

Svá segia menn í fornóm sögom, at einhverr af ásom, sá er Heimdallr hét, fór ferðar sinnar oc fram með síovarströndo noccori, kom at einom húsabœ oc nefndiz Rígr. Eptir þeiri sögo er qvæði þetta. (Edda, Rþ.)

People say in the old stories that one of the Æsir, who was called Heimdall, went on a journey, and as he went along the sea-shore somewhere he came to a household and he called himself Rig. This poem is about that story.

(The Poetic Edda, 246)

Digtet *Rígsþula*, som normalt regnes til eddadigtene, er alene overleveret i Codex Wormianus af Snorra Edda (AM 242 fol., fra ca. 1350) samt i yngre papirhåndskrifter, der er afhængige af Wormianus. *Rígsþula* har som bekendt en prosainledning, hvor digtets protagonist Rígr identificeres med Heimdallr, men ikke desto mindre har der stået en betydelig diskussion om, hvorvidt denne identifikation også er gældende for selve digtet. Her nævnes Heimdallr ikke, og det eneste navn, der bruges om protagonisten, er netop Rígr, der bl.a. i strofe 1 betegnes som *øflgan oc aldinn / ás kunnigan, / ramman oc røscvan* ("kraftfuld og aldrende, vidende as, stærk og dygtig"¹) (*Edda, Rþ.* 1). Der er altså ingen tvivl om, at vi har at gøre med en af asguderne, men det hjælper os ikke meget i en nærmere bestemmelse af identiteten. Nu kan man mene, at spørgsmålet måske heller ikke er særlig vigtigt, som det fremgår i *Kommentar zu den Liedern der Edda* (von See, 2000: 516), og det kan nok være rigtigt, når perspektivet er litterært. Ikke desto mindre er det dog af betydelig relevans, når det gælder rekonstruktioner af en førkristen nordisk religion: kan vi bruge digtet til at belyse Heimdallr, eller er det måske en anden gud, der optræder som stamfader til medlemmerne af de forskellige sociale klasser? En del forskere har således ment, at der er tale om Óðinn.² Med andre ord: er *Rígsþula* en kilde til vores forståelse af Heimdallr eller handler teksten om Óðinn? Det kan selvfølgelig

¹ Oversætning til dansk er min egen, JPS.

² For henvisninger, se von See, 2000: 477-665, især 491 og 521. Da der ikke er mulighed for dyberegående diskussioner af en række mere eller mindre relevante temaer (fx dets forskningshistorie) i denne korte artikel, skal vi i øvrigt henvise til dette værk samt til Cöllén, 2011: 30-92.

teoretisk tænkes, at der er tale om en tredie gud, der simpelthen hedder Rígr,³ som ellers er ukendt, eller der kan være tale om en identitet med en af de andre kendte guder (Pórr eller Freyr?). Ingen af disse løsninger forekommer dog specielt sandsynlige, og de skal derfor lades ude af betragtning i det følgende.

De følgende overvejelser skal primært forstås som et metodisk eksperiment: er vores identifikation af protagonisten i digtet afhængig af den metodologi, vi anlægger?

Spørgsmålet er altså, om den mest sandsynlige kandidat som digtets protagonist er Heimdallr eller Óðinn; og det skal straks anføres, at vi aldrig vil kunne afgøre det med sikkerhed, men dog måske sandsynliggøre det ene svar fremfor det andet.

Udover prosaintroduktionen er der ét afgørende argument for at se Rígr som identisk med Heimdallr, nemlig den første strofe i *Völuspá*. Her ønsker vølven opmærksomhed ved at henvende sig til, *meiri ok minni, mögo Heimdalar* ("højere og lavere, Heimdals sønner"), der formentlig skal forstås som de højere og lavere samfundslag, således, at det er de forestillinger, der kommer til udtryk også i *Rígsþula*, som her er på spil. Der har derfor været større diskussion om, hvorvidt *Völuspá* har inspireret prosaintroduktionen til *Rígsþula* eller omvendt. Igen er det usandsynligt, at vi nogensinde vil kunne give et definitivt svar, og forestillingen kan stamme såvel fra vikingetiden som fra middelalderen, og kristen indflydelse kan langt fra udelukkes. Der vil altså næppe kunne gives objektive svar på det stillede spørgsmål med henvisning til den litterære overlevering. Det må indebære, at vi i stedet skal se på, hvad der faktisk siges om Rígr og sætte dette i relation til, hvad vi ved om henholdsvis Heimdallr og Óðinn.

Heimdallr er en gud, vi kun ved lidt om. Efter alt at dømme er han udelukkende en mytologisk figur, da intet sætter ham i forbindelse med nogen form for kult. Ikke desto mindre kender vi stort set ingen myter – hvis man i første omgang ser bort fra *Rígsþula* – hvori han optræder som protagonist. Vi har en del motiver, hvor han spiller en rolle: Han er søn af ni mødre ifølge en strofe fra den i øvrigt tabte *Heimdalarǵaldr*, uden at hans navn direkte nævnes siges han i *Hyndluljóð* at være født i Urtiden og vil vende tilbage i fremtiden;⁴ han har kæmpet med Loki om et smykke (*Húsdrápa*, st. 2), og ifølge flere kilder blæser han i et horn ved Ragnarok, hvilket passer fint med, at han ifølge Snorri er gudernes vagtpost; i *Þrymskviða*, st. 15 får vi desuden at vide at de er fremtidsvis.⁵ Der findes altså ikke andre myter, der kan rekonstrueres bare nogenlunde, med Heimdallr som protagonist end lige netop den i

³ Rígr er også kendt fra *Ynglinga saga*, kap. 17 og (som Rigus) i Arngrímur Jónsson's uddrag af *Skjöldunga saga*. Karakteristikken af Rígr i disse to kilder, hvor han optræder som den første danske konge, er dog anderledes end i *Rþ*. At der ikke desto mindre må være tale om en tematisk sammenhæng synes bekræftet af, at han også i disse kilder har en forbindelse med Danr og Danpr (jf. *Edda*, *Rþ* 48), men igen, en anden forbindelse end i digtet (for en detaljeret udredning, se von See, 2000: 486-490). Rígr har været fortolket på forskellig måde (se von See, 2000: 488-489, 516-518), men mest sandsynligt er det, at det skal sættes i forbindelse med irsk *rí*, og dermed skal forstås som 'konge' (jf. latin *rex*).

⁴ Identiteten af denne figur (*Edda*, *Hdl*. 43) er dog usikker.

⁵ Alle disse motiver er diskuteret i Cöllén, 2011 med rigelige litteraturhenvisninger.

Rþ, der først og fremmest kan klassificeres som en sociogoni. Det betyder naturligvis ikke, at sådanne myter ikke har eksisteret – hentydningerne til dem peger i høj grad på, at der har eksisteret en mytologi omkring Heimdallr. Ikke desto mindre har man ofte fortolket 'Heimdallr-mytologien' i lyset af netop hans rolle som stamfader i *Rþ*, på grund af usikkerheden i disse mere eller mindre 'tabte' myter, hvilket fx er tydeligt i den seneste monografi om Heimdallr af Sebastian Cöllén. Med andre ord: man bruger en myte, i hvilken protagonistens identitet er usikker til at rekonstruere et helt mytekompleks omkring Heimdallr. Der er altså ikke tale om, at de øvrige kildeudsagn vedrørende Heimdallr støtter ideen om at han er identisk med Rígr, men tværtimod at accepten af indledningsprosaens identifikation er helt afgørende for forståelsen af Heimdallr i de øvrige kilder.

Afprøver vi muligheden for, at protagonisten i *Rígsþula* er Óðinn, ser sagen anderledes ud. Rígr er en skikkelse, der vandrer blandt menneskene og bliver stamfader til bl.a. kongeslægter; han giver råd til alle stænder, men især i forhold til Jarl (st. 36) bliver dette understreget, idet han lærer ham runer. Desuden hører vi, at han kalder ham søn, og at han byder ham tage odelsjorden. Den følgende strofe handler mest om Jarl's krigsmeritter – et træk, der også fremhæves hos hans søn Konr (med hvem Rígr dog ikke kommer i direkte kontakt). Alle disse træk genkender vi i Óðinn-skikkelsen (se Schjødt, 2008); og især formidlingen af viden som forudsætning for jarle-værdigheden er noget vi kender fra andre scenarier med Óðinn som den, der giver viden (fx i forhold til Sigurðr og Hadingus). At der her er et initiativstema i spil blev allerede foreslået af Jere Fleck tilbage i 1970. Dette kan ikke udfoldes nærmere, men det korte af det lange er, at Rígr i næsten alle henseender optræder på en måde, der er parallel til Óðinn, inklusiv hele det krigeriske aspekt, der forbindes med Jarl og Konr. Det vil sige, at hvis vi ikke havde indledningsprosaen til *Rþ*, ville ingen være kommet i tanker om, at digtets protagonist kunne være Heimdallr, hvorimod parallellerne til Óðinn tydeligt falder i øjnene.

Pointen her er, at Rígr har en lang række træk til fælles med Óðinn, medens der ingen er til Heimdallr. Óðinn-parallellerne er blevet observeret af mange forskere, så det er der ikke så meget nyt i. Det, som derfor skal understreges er den metodiske pointe, som består i, at, hvis man ikke tillægger indledningsprosaen nogen større kildeværdi, hvilket der kan være gode grunde til på grund af overleveringssituationen, så er der tale om en cirkelslutning, når man argumenterer for, at Rígr er Heimdallr (som vi ved meget lidt om): Hvis Rígr er Heimdallr, så kan vi tolke en række andre udsagn om Heimdallr i lyset af *Rþ*, og når Heimdallr rekonstrueres på denne måde, giver det mening at identificere ham med Rígr. Rígr kan altså belyse Heimdallr, hvis vi på forhånd antager en identitet, som må forblive hypotetisk.

Identifikationen med Óðinn (som vi ved meget om), derimod, beror på en helt anden procedure: Fordi Rígr i *Rígsþula* optræder på en måde, som i et og alt er typisk for Óðinn, må vi antage, at Rígr enten 'er' Óðinn, eller i hvert fald en variant af Óðinn-skikkelsen, sådan som denne gud optræder i utallige mytiske og halvmytiske beretninger. Rígr's rolle i *Rígsþula* føjer sig dermed smukt ind i alt, hvad vi i øvrigt

ved om forholdet mellem så vigtige religiøse elementer som forholdet mellem guder og fyrster, betydningen af numinøs viden, krigsaspektet hos både guddom og fyrste, mm.

Der er således tale om to forskellige metodiske procedurer, alt efter om man hævder, at Rígr er Heimdallr, eller at han er Óðinn. Som nævnt tidligere, kan vi naturligvis aldrig vide med sikkerhed, hvem der skjuler sig bag navnet Rígr, men denne lille artikels påstand er, at en metodologi, der bruger *Rígsþula* til at belyse Heimdallr er hypotetisk i både sit udgangspunkt og sin konklusion, hvorimod den metodologi, der belyser Rígr ud fra Óðinn, i sit udgangspunkt bruger uomtvistelige paralleller og i sin konklusion indebærer en variant af et mønster, der er veletableret i den øvrige mytologi.

Litteratur

- Cöllén, Sebastian. 2011. *Der rätselhafte Gott. Heimdallr im Licht altnordischer Vorstellungen von Ahnen und Ordnung* (Uppsala Universitet: Teologiska institutionen).
- Edda*, cit. efter Gustav Neckel og Hans Kuhn, ed. 1983. *Edda. Die Lieder des Codex regius nebst verwandten Denkmälern*, 5. udg. (Heidelberg: Winter).
- Fleck, Jere. 1970. "Konr – Óttar – Geirrǫðr: A Knowledge Criterion for Succession to the Germanic Sacred Kinship", *Scandinavian Studies*, 42: 39-49.
- Schjødt, Jens Peter. 2008. *Initiation between Two Worlds: Structure and Symbolism in Pre-Christian Scandinavian Religion*. (Odense: University Press of Southern Denmark).
- See, Klaus von et al., red. 2000. *Kommentar zu den Liedern der Edda*. Bd. 3: *Götterlieder*. (Heidelberg: Winter).
- The Poetic Edda*, utgave og engelsk oversættelse cit. efter Carolyne Larrington, red. 1996. *The Poetic Edda* (Oxford: Oxford University Press).